

KKK – elatiskalkulaator ja miinimumelatise maksmise uus kord

Kellele on mõeldud kalkulaator?

1. jaanuaril jõustuv uus elatise arvutamise valem, mille kohta kalkulaator on tehtud, puudutab vaid neid elatise asju, milles puudub varasem kohtulahend või notariaalne kokkulepe elatise summa kohta. Automaatselt ükski enne 1. jaanuari 2022 välja mõistetud või notariaalselt kokku lepitud elatise summa ei muutu.

Mul on kohtuotsus juba olemas, kas sellega välja mõistetud elatise summa muutub?

Põhireeglid enne 1. jaanuari 2022 kohtu poolt välja mõistetud elatise summade kohta:

- ❖ kõik lapsed, kes on aastal 2021 õigustatud kohtulahendi alusel saama 292 eurot elatist kuus, saavad ka edaspidi 292 eurot elatist kuus;
- ❖ kõikidel lastel, kes on aastal 2021 õigustatud kohtulahendi alusel saama elatist iga-aastaselt muutuva suurusena rohkem või vähem kui 292 eurot kuus (näiteks 25% kuupalga alammäärast või kahekordset seadusjärgset miinimumelatist), muutub summa vastavalt kuupalga alammäära muutumisele senisel moel ka edaspidi;
- ❖ kõik lapsed, kellele on kohus elatise välja mõistnud muutumatu summamana (näiteks 200 eurot või 500 eurot kuus), saavad ka edaspidi samas summas elatist.

Kui elatis on juba kohtu poolt välja mõistetud, siis see summa 1. jaanuarist 2022 ei muutu. Ainus varasemaid elatise asju puudutav muudatus uuest aastast on see, et kui kohus on elatise kindlaks määranud poole kuupalga alammäära ulatuses või seadusjärgse miinimumelatise (sõltub kohtuotsuse sõnastusest), siis see summa alates järgmisest aastast enam ei suurene vaid jääb 2021. aasta tasemele (292 eurot kuus ühe lapse kohta). Kui vanem või laps selle summaga ei nõustu, siis on võimalik kohtusse pöörduda elatise summa muutmiseks. Oluline on seejuures silmas pidada, et kohus lähtub elatise summa ümbervaatomisel muutunud elatise arvutamise aluste kõrval eeskätt sellest, et elatise summa kataks lapse tegelikud vajadused.

Olen sõlminud teise vanemaga notariaalse kokkuleppe elatise summa osas, mis sellest saab?

Kui elatis on notariaalses kokkuleppes fikseeritud, siis ka see summa uuest aastast ei muutu. Kui elatis on notariaalses kokkuleppes paika pandud muutuva suurusena (seotud kuupalga alammäära või seadusjärgse miinimumelatise), siis erinevalt kohtulahenditest muutuvad need summad vastavalt kuupalga alammäära muutumisele 1. jaanuarist 2022. Aastal 2022 on pool kuupalga alammäärast 327 eurot.

Kui vanemad on leppinud notariaalselt kokku lapsele makstava elatise suuruses ja elatise suurust mõjutavad asjaolud on oluliselt muutunud, võib see anda alust öelda ülalpidamiskokkulepe erakorraliselt üles. Selleks ei pea ülalpidamist andma kohustatud vanem pöörduma kohtu poole, vaid saab seda teha ülesütlemisavalduse esitamisega teisele vanemale. Riigikohus on leidnud, et ülalpidamiskokkuleppe ülesütlemiseks võib anda alust mh asjaolu, et kohustatud vanemalt ülalpidamist saama õigustatud isikute ring on muutunud (näiteks on kohustatud vanema perre sündinud veel lapsi) või kohustatud vanema sissetulek on oluliselt vähenenud või õigustatud vanema oma suurenenud.

NB! Justiitsministeeriumi õiguslane selgitus ei tähenda seaduse ainuõige tõlgenduse kehtestamist ja see ei ole ühelegi isikule täitmiseks kohustuslik. Justiitsministeeriumi pädevusse ei kuulu õigusvaidluste lahendamine, õigust mõistab Eesti Vabariigis üksnes kohus.

Kui sellise kokkuleppe alusel on alustatud täitemenetlust, saab kohustatud vanem (võlgnik) esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, tuginedes ülalpidamiskokkuleppe osalisele või täielikule ülesütlemisele.

Miks ei vähendata elatise summat varasemate elatise lahendite puhul automaatselt?

Automaatselt varasemates elatise asjades uute lahendite tegemine või varasemate lahenditega välja mõistetud elatise summade automaatne muutmine läheks vastuollu kohtulahendi seadusjõu põhimõttega. Ei ole põhjust eeldada, et seadusjärgse miinimumelatise suuruse muutmise tõttu on muutunud ka lapse vajadused või vanema võimalused kohtu määratud elatist maksta.

Kui kohus on lapsele varem elatise välja mõistnud, siis tuleb vaadata uuesti kõiki selle juhtumi asjaolusid, et kindlaks teha, milline elatise summa uue õigusliku regulatsiooni valguses oleks konkreetsel juhul põhjendatud ja vastaks just selle lapse vajadustele. Automaatselt selliseid otsuseid teha ei saa.

Elatise eelnõu rakendussäte oli kompromiss paljude vastandlike huvidega osapoolte vahel ning ilma selleta ei oleks eelnõu suure tõenäosusega vastu võetud.

Näited enne 1. jaanuari 2022 välja mõistetud elatistest:

- ❖ Kohustada vanemat A tasuma lapsele X igakuist elatist 200 eurot kuus alates 18. august 2021. a. kuni lapse X täisealiseks saamiseni. – **Elatise summa jääb samaks, sest see on välja mõistetud kindla summana.**
- ❖ Mõista vanemalt B välja lapse X kasuks igakuine elatis 132 eurot kuus alates 01.12.2020, kuid mitte vähem kui 45% seaduse alusel ettenähtud elatise miinimummäärast kuus kuni lapse X täisealiseks saamiseni. – **Elatise summa jääb seotuks Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammääraga ja muutub ka edaspidi koos selle määra muutumisega. Näiteks aastal 2022 on selles asjas uus elatise summa 147,15 eurot kuus (45% poolest kuupalga alammäärast, mis aastal 2022 saab olema 654 eurot kuus).**
- ❖ Mõista vanemalt C alates 1. märtsist 2021 kuni lapse X täisealiseks saamiseni lapse X kasuks välja elatis, mis vastab ½ Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärale. – **Elatise summaks jääb alates 1. jaanuarist 2022 ja ka järgnevatel aastatel 292 eurot ja see summa ei sõltu enam kuupalga alammäärast.**
- ❖ Välja mõista vanemalt D lapse X ülalpidamiseks igakuine elatis 270 eurot, kuid mitte vähem kui Eesti Vabariigis kehtestatud elatise alammäär kuni X täisealiseks saamiseni. – **Elatise summaks jääb alates 1. jaanuarist 2022 ja ka järgnevatel aastatel 292 eurot ja see summa ei sõltu enam kuupalga alammäärast.**
- ❖ Mõista vanemalt E lapse X kasuks välja igakuine elatis alates 01. juunist 2020 kuni lapse X täisealiseks saamiseni perekonnaseaduse § 101 lg 1 sätestatud määras - **Elatise summaks jääb alates 1. jaanuarist 2022 ja ka järgnevatel aastatel 292 eurot kuus ja see summa ei sõltu enam kuupalga alammäärast.** Kuigi elatise suurus on siin seotud perekonnaseaduse konkreetse paragrahvi, mis paneb paika elatise miinimummäära ja mis 1. jaanuaril 2022 muutub, tuleb lähtuda kohtulahendi tegemise hetkel kehtinud seadusest, sest kohus ei saanud lahendi tegemise hetkel teada, kas ja kuidas see säte tulevikus muutub. Siiski rakendub seadusemuudatustega koos lisatud rakendussäte, mis näeb ette, et kui enne 2022. aasta 1. jaanuari tehtud kohtulahendi kohaselt on vanem kohustatud tasuma alaealisele lapsele elatist seadusega kehtestatud elatusraha miinimummäära või poole töötasu alammäärast ulatuses kuus, loetakse, et alates 2022. aasta 1. jaanuarist on vanem kohtulahendi kohaselt kohustatud tasuma elatist 292 eurot kuus.

NB! Justiitsministeeriumi õiguslane selgitus ei tähenda seaduse ainuõige tõlgenduse kehtestamist ja see ei ole ühelegi isikule täitmiseks kohustuslik. Justiitsministeeriumi pädevusse ei kuulu õigusvaidluste lahendamine, õigust mõistab Eesti Vabariigis üksnes kohus.

- ❖ Välja mõista vanemalt F lapse X ülalpidamiseks igakuine elatis alates 01.08.2020 kuni X-i täisealiseks saamiseni, perekonnaseaduse §-s 101 lõikes 1 sätestatud miinimummääras (s.o. pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära, mis on alates 01.01.2020 292 eurot), millest kostjal on õigus hagejale maksmisele kuuluvast igakuisest elatisest eelnevalt maha arvata 50 % perehüvitiste seaduse § 17 alusel hagejale makstud igakuisest lapsetoetusest (2019.a lapsetoetuse täismäär on 60 eurot kuus).

Elatise summaks jääb alates 1. jaanuarist 2022 ja ka järgnevatel aastatel 292 eurot, millest arvestatakse maha pool lapsetoetust ja see summa ei sõltu enam kuupalga alammäära muutumisest. Küll aga sõltub see summa lapsetoetuse määra muutumisest.

Kohtuotsusega on minult välja mõistetud suurem elatise summa, kui kalkulaator näitab, et uue valemi alusel maksta peaksin. Kuhu peaksin pöörduma?

Kalkulaatori abil keskmise brutokuupalga alusel arvutatud elatise summa on minimaalne summa, mida vanem oma lapsele igakuiselt tasuma peab. Tegelik elatise summa sõltub eeskätt lapse vajadustest, aga ka kummagi vanema varalisest seisust ja vanemate omavahelisest laste kulude jaotusest. Seega tegelik summa võibki olla kalkulaatori abil arvutatud summast suurem. Kui siiski laps või üks vanematest enne 1. jaanuari 2022 välja mõistetud elatise summaga nõus ei ole, siis on võimalik pöörduda kohtusse elatise summa muutmiseks, tuginedes õigusliku olukorra muutumisele. Kohtumenetluses ei lähtu aga kohus mitte üksnes kalkulaatori tulemusest, vaid võtab arvesse kõiki asjaolusid tervikuna, sh eeskätt lapse tegelikke vajadusi.

Kohustatud vanema sissetulek on väiksem, kui Eesti keskmine brutopalk. Miks ma seda kalkulaatorisse sisestada ei saa?

Kalkulaatorisse ei saa sisestada Eesti keskmisest brutokuupalgast väiksemat palgasummat, kuna keskmine brutokuupalk on miinimumelatise arutamise aluseks ja miinimumelatise väiksemas summas saab kohus elatise välja mõista vaid mõjuval põhjusel, näiteks kui kohustatud vanem on töövõimetu või kui tema teised lapsed jääksid majanduslikult halvemasse seisu. Väike sissetulek ei ole perekonnaseaduse järgi miinimumelatise vähendamise aluseks.

Millal võetakse arvesse lasterikkapere toetust?

Seadusemuudatuste kohaselt ei pea vanem andma ülalpidamist ulatuses, milles lapse vajadused saab rahuldada lapsetoetuse ja lasterikka pere toetuse arvel.

Lasterikka pere toetust võetakse kalkulaatoris arvesse vaid juhul, kui seda saadakse elatist nõudva ja elatist maksuma kohustatud vanema ühiste laste eest. St, et kui lasterikka pere toetust saab pere seetõttu, et peres on veel lapsi uue kaaslasega vms, siis lasterikka pere toetust elatisest maha ei arvestata.

Miks ei saa vanematele lastele elatist arvutada, näiteks kutsekoolis õppivale?

Miinimumelatise kord on ettenähtud vaid alaealistele lastele. Alates lapse 18-aastaseks saamisest kehtivad üldised ülalpidamise kindlaksmääramise alused (ülalpidamist vajava isiku elustandard ja ülalpidamiseks kohustatud isiku võimalused ülalpidamist anda) ning ei ole ette nähtud kindlat miinimumsummat. Seetõttu seda kalkulaator ka ei kajasta.

Elatist tuleb maksta mitmele lapsele, kes elavad erinevates peredes. Kuidas seda arvutada?

NB! Justiitsministeeriumi õiguslane selgitus ei tähenda seaduse ainuõige tõlgenduse kehtestamist ja see ei ole ühelegi isikule täitmiseks kohustuslik. Justiitsministeeriumi pädevusse ei kuulu õigusvaidluste lahendamine, õigust mõistab Eesti Vabariigis üksnes kohus.

Kui lapsed kasvavad erinevates peredes, siis tuleb inimesel endal need summad lihtsalt kokku liita – arvutada saab ühe pere laste elatist korruga. Sellises olukorras ei vähendata ka elatise summat alates teisest lapsest, kuna kokkuhoidu mitme lapse korruga kasvatamisel ei teki.

Kas vanemad võivad kokku leppida ka teistes summates?

Eelnõu paneb paika valemi elatise miinimumsumma arvutamiseks. Ka uue regulatsiooni järgi saavad vanemad kokku leppida või kohus välja mõista elatise miinimumist suuremas summas, kui lapse vajadused ja/või kohustatud vanema sissetulekud on suuremad. Uuest miinimumist väiksemas summas saab kohus elatise välja mõista vaid erandjuhul, näiteks kohustatud vanema töövõimetuse korral või kui kohustatud vanema teised lapsed jääksid elatist saavate lastega võrreldes halvemasse olukorda.

Kas valida omavaheline kokkulepe või kohtuotsus?

Perekonnaseadus näeb ette, et vanemad võivad oma lapse ülalpidamise kohustuse täitmist omavahelisel kokkuleppel täpsustada ja määrata kindlaks, missugusel viisil ja kui pika ajavahemiku kaupa tuleb ülalpidamist anda. Kokkulepe ei välista ega piira seadusest tuleneva nõude esitamist, arvestades kokkuleppega ettenähtut. Seega on last peamiselt kasvataval vanemal õigus kohtusse pöörduda kokkulepest sõltumata. Kohtumenetluses tuvastatakse, millised on lapse kulud ja vajadused ning vanema võimekus elatist tasuda.

Teine vanem ei luba mul lapsega suhelda, miks ma pean maksma elatist?

Perekonnaseadus näeb ette, et vanematel on oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused, kui seadusest ei tulene teisiti. Vanemal on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest. Kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus või ei soovi muul põhjusel hooldusõigust edaspidi ühiselt teostada, on kummalgi vanemal õigus kohtult hagita menetluses taotleda, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle (PKS § 137 lg 1).

Sõltumata hooldusõiguse kuuluvusest on vanemal õigus oma lapsega suhelda. PKS § 143 lg 1 näeb ette, et lapsel on õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga. Mõlemal vanemal on kohustus ja õigus suhelda lapsega isiklikult. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt peab vanem hoiduma tegevusest, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga või raskendab lapse kasvatamist. Kui Teil ei võimaldata oma lapsega suhelda, tuleks pöörduda kohtusse lapsega suhtlemise korra kindlaksmääramiseks, kuid see ei ole aluseks elatise mittemaksmiseks. Lapsel on õigus saada oma vanematelt ülalpidamist sõltumata hooldusõiguse kuuluvusest või lapsega kohtumise korrast.

NB! Justiitsministeeriumi õiguslane selgitus ei tähenda seaduse ainuõige tõlgenduse kehtestamist ja see ei ole ühelegi isikule täitmiseks kohustuslik. Justiitsministeeriumi pädevusse ei kuulu õigusvaidluste lahendamine, õigust mõistab Eesti Vabariigis üksnes kohus.